

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

บทสรุป

ตามที่ได้กล่าวรายละเอียดในเรื่องมัดจำมาแล้วในบทที่ 1-4 นั้น ผู้เขียนได้กล่าวถึงปัญหาที่เกิดขึ้นทั้งในปัญหาที่เป็นหลักกฎหมายนั่นเอง และในทางปฏิบัติซึ่งเป็นแนวทางของคำพิพากษาศาลฎีกาที่ตัดสินไว้ในแต่ละส่วนของรายละเอียดในบทนั้น ๆ ซึ่งอาจสรุปรายละเอียดเนื้อหาสาระที่สำคัญได้ ดังนี้

5.1 บททั่วไป

โดยหลักทั่วไปนั้น เมื่อบุคคล 2 คนหรือมากกว่านั้นขึ้นไป มาทำความตกลงมุ่งจะผูกนิติสัมพันธ์ต่อกันโดยชอบด้วยกฎหมายแล้ว ก็จะก่อให้เกิดความล้มพันธ์ทางกฎหมายโดยก่อกำเนิดขึ้น แต่โดยที่บางครั้งผลบังคับตามหน้าที่กฎหมายบัญญัติไว้โดยทั่ว ๆ ไปนั้น คู่สัญญาเล็งเห็นว่ายังไม่เป็นการเพียงพอสำหรับตน ดังนั้น คู่สัญญาจึงได้ใช้วิธีให้คู่สัญญาอีกฝ่ายหาหลักประกันการปฏิบัติตามสัญญาเอาไว้ให้แก่กัน โดยหวังว่าจะให้เกิดความเกรงกลัวและยังเป็นการบรรเทาความเสียหายบางส่วนด้วย อันเป็นการหาทางบังคับเร่งรัดกันนอกศาล และหากพอใจแต่เพียงเท่านั้น ก็ไม่ต้องมาฟ้องเรียกร้องค่าเสียหายและนำสืบพิสูจน์กันให้ยุ่งยากอีก เมื่อเป็นเช่นนั้นตามกฎหมายจึงบัญญัติรองรับให้คู่สัญญาสามารถจะนำข้อตกลงในลักษณะเช่นนี้ขึ้นได้ แม้ว่าความตกลงเช่นนี้จะมีผลเป็นการเปลี่ยนแปลงบทบัญญัติผลบังคับตามหน้าที่โดยทั่วไป ให้คู่สัญญาต้องรับภาระมากขึ้นกว่าเดิมก็ตาม แต่กฎหมายก็อนุญาตให้ทำได้ ทั้งนี้ คงเป็นไปตามหลักเสรีภาพในการทำสัญญาและเคารพในหลักความศักดิ์สิทธิ์ของการแสดงเจตนาของคู่สัญญา โดยอยู่ในกรอบของการกระทำได้ตราบเท่าที่ไม่เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชนมาจำกัดขอบเขตไว้ ด้วยเหตุดังกล่าวจึงได้เกิดบทบัญญัติในเรื่องมัดจำขึ้น โดยหลักการข้างต้นนั้นมุ่งเล็งไปถึงหน้าที่ของมัดจำในการประกันการปฏิบัติตามสัญญาเป็นหลักใหญ่ แต่นอกจากหน้าที่ประกันการปฏิบัติตามสัญญาแล้ว มัดจำยังมีหน้าที่เป็นหลักฐานว่าได้มีการทำสัญญาประจักษ์กันขึ้นแล้วอีกประการหนึ่งด้วย

5.2 ความหมายและลักษณะของมัดจำ

เมื่อพิจารณาความหมายของมัดจำในลักษณะทั่วไปแล้วนั้น อาจสรุปหรือให้ความหมายของมัดจำว่า หมายถึงสัญญาซึ่งคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งได้ส่งมอบเงินหรือสิ่งอื่นให้แก่คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งเมื่อเข้าทำสัญญา ทั้งนี้ โดยมีจุดประสงค์เพื่อให้เป็นพยานหลักฐานว่าสัญญานั้นได้ทำกันขึ้นแล้ว และเป็นประกันการปฏิบัติตามสัญญาด้วย

ลักษณะของมัดจำนั้น อาจแบ่งออกได้ดังนี้

5.2.1 มัดจำเป็นพยานหลักฐานว่าสัญญาได้ทำกันขึ้นแล้ว

ข้อสันนิษฐานว่าเป็นพยานหลักฐานว่าสัญญาได้ทำกันขึ้นแล้วนี้ มิใช่เป็นข้อสันนิษฐานโดยเด็ดขาดว่าเมื่อมีการให้มัดจำกันแล้ว ต้องถือว่าได้มีสัญญาต่อกันแล้วเสมอไป เพราะหากมีข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานอื่นมาบล้างคู่สัญญาก็ย่อมสามารถนำสืบหักล้างได้ว่าสัญญายังมิได้เกิดขึ้น ตามมาตรา 366 เช่น ย่อมมุ่งจะให้ทำสัญญากันเป็นหนังสือ แต่ยังมีได้ทำสัญญากัน เช่นนี้ก็ยังไม่มีสัญญาผูกมัดกัน แม้จะได้มอบเงินทองให้รับไว้เป็นมัดจำแล้วก็ตาม (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 811/2482, 1541/2509 และ 161/2512)

5.2.2 มัดจำเป็นประกันการปฏิบัติตามสัญญา

มัดจำนั้น นอกจากเป็นพยานหลักฐานว่าสัญญาได้ทำกันขึ้นแล้วยังอยู่ในฐานะเป็นประกันการปฏิบัติตามสัญญาด้วย ดังนั้น ตราบไต่ที่ลูกหนี้ยังมีได้ปฏิบัติการชำระหนี้ให้เสร็จสิ้นตามสัญญา ก็ไม่มีสิทธิเรียกมัดจำคืนได้ และจะขอให้เจ้าหนี้จัดเอามัดจำที่วางไว้เป็นการชำระหนี้บางส่วนก็ไม่ได้ เพราะตราบไต่ที่ยังไม่ปฏิบัติการชำระหนี้ให้ถูกต้องครบถ้วนแล้ว เจ้าหนี้ก็ยังคงมีสิทธิยึดถือสิ่งที่ได้ให้ไว้เป็นมัดจำ ไว้เพื่อเป็นประกันการปฏิบัติตามสัญญาได้เสมอ เพราะหากยอมให้ส่งคืนหรือหักเป็นการชำระเงินบางส่วนไปแล้ว ก็เท่ากับว่าไม่มีมัดจำไว้เป็นการประกันการปฏิบัติตามสัญญาในส่วนที่ยังมิได้ปฏิบัติกันอีกต่อไป (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1356/2499)

5.2.3 สัญญามัดจำเป็นสัญญาอุปการณ

โดยหลักแล้วจะต้องมีสัญญาประธานต่อกันก่อน แล้วจึงมีสัญญามัดจำกันตามสัญญาประธานนั้น แต่อาจไม่ใช่สัญญาอุปการณเสมอไปถ้าสัญญาประธานยังไม่มีต่อกัน เช่น วางมัดจำไว้เพื่อจะทำสัญญา แต่ยังไม่สามารถเจรจาตกลงกันได้หมดทุกข้อจึงไม่ทำสัญญาต่อกัน เมื่อไม่มีฝ่ายใดผิดสัญญาย่อมรับมัดจำมิได้ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1541/2509)

แต่เมื่อสัญญามัดจำเป็นสัญญาอุปการณแล้ว นอกจากจะต้องสมบูรณ์ตามหลักความสมบูรณ์ของตัวเองแล้ว ถ้าสัญญาประธานไม่สมบูรณ์ใช้บังคับกันไม่ได้เพราะเหตุใด สัญญามัดจำอันเป็นอุปการณนั้นย่อมพลอยไม่สมบูรณ์ไปด้วย

5.2.4 สัญญามัดจำที่ต้องมีการส่งมอบสิ่งใดไว้เป็นมัดจำ ไม่ถือเป็นแบบของนิติกรรม

การส่งมอบสิ่งใดให้แก่กันในกรณีมัดจำนั้น มิใช่พิธีการเพื่อความสมบูรณ์ของนิติกรรม แต่เป็นเพียงส่วนประกอบของการแสดงเจตนาในการทำนิติกรรมประเภทนี้ ซึ่งต้องมีการส่งมอบสิ่งใดด้วย ถ้าไม่มีการส่งมอบสิ่งใดถือว่านิติกรรมจึงยังไม่เกิด แต่ก็ไม่ตกเป็นโมฆะ เพราะหากถือว่าการส่งมอบสิ่งใดในกรณีของการวางมัดจำเป็นแบบของนิติกรรมด้วยแล้ว เมื่อไม่มีการส่งมอบสิ่งใด นิติกรรมย่อมตกเป็นโมฆะ ตามมาตรา 115 แต่ในเรื่องมัดจำนั้น มีผลเพียงแต่ไม่เกิดเป็นสัญญามัดจำเท่านั้น ดังนั้น การที่ต้องมีการส่งมอบสิ่งใดไว้เป็นมัดจำจึงไม่ถือเป็นแบบของนิติกรรม

5.3 ผลบังคับตามกฎหมายในเรื่องมัดจำ

5.3.1 สิทธิในการรับมัดจำ

สิทธิในการรับมัดจำจะเกิดขึ้นได้หากมิได้มีการตกลงกันไว้เป็นประการอื่นแล้ว ก็คงต้องบังคับกันตามบทบัญญัติมาตรา 378 (2)

เมื่อมีการริบมัดจำแล้วหากยังมีความเสียหายอยู่อีก กล่าวคือ มัดจำที่ริบไปนั้นไม่เป็นการเพียงพอกับความเสียหายที่ได้รับแล้ว คู่สัญญาย่อมมีสิทธิที่จะฟ้องเรียกร้องค่าเสียหายกันนอกเหนือจากมัดจำที่ริบแล้วได้อีก ทั้งนี้ คงเป็นไปตามบทบัญญัติในเรื่องนี้โดยทั่วไป (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1035/2475 และ 457/2477) เว้นแต่จะได้มีการสงวนสิทธิหรือตกลงไว้โดยเฉพาะว่าให้มีสิทธิริบมัดจำแต่เพียงอย่างเดียว ก็คงบังคับกันได้เพียงเท่านั้น (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 699/2466)

ดอกผลที่เกิดจากมัดจำ

บางกรณีที่คู่สัญญามอบสิ่งที่เป็นมัดจำไว้และสิ่งนั้นได้ให้ดอกผลขึ้นมาในระหว่างที่ผู้รับมัดจำครอบครองสิ่งนั้นไว้เป็นมัดจำ จะเห็นได้ว่ากรณีที่มอบสิ่งที่เป็นมัดจำไว้ต่อกันนั้น ก็คงมุ่งเฉพาะตัวแม่ทรัพย์ให้แก่กัน และลักษณะของมัดจำนั้นเป็นเพียงหลักประกันอย่างหนึ่งเท่านั้น กรรมสิทธิ์และความเป็นเจ้าของทรัพย์ยังเป็นของผู้วางมัดจำอยู่ ดังนั้น ก็คงต้องเป็นไปตามหลักว่าเจ้าของทรัพย์ย่อมได้ไปซึ่งดอกผลด้วย ตามมาตรา 1336 และหากกรณีจะใช้สิทธิริบมัดจำนั้น ย่อมริบได้เพียงตัวแม่ทรัพย์เท่านั้น เพราะขณะทำสัญญาได้มอบแต่ตัวแม่ทรัพย์ให้แก่กัน และในบทบัญญัติเรื่องมัดจำก็ไม่มีบทบัญญัติให้ริบถึงดอกผลได้แต่อย่างใด ดังนั้น ก็คงต้องเป็นไปตามหลักทั่วไปที่ต้องส่งคืนดอกผลให้แก่ผู้วางมัดจำไป คงริบกันเฉพาะแม่ทรัพย์ที่มอบกันไว้ขณะทำสัญญาเท่านั้น

5.3.2 การส่งคืนมัดจำ

การที่ผู้รับมัดจำจะต้องส่งมัดจำคืนให้แก่ผู้วางมัดจำนั้น ถ้ามิได้มีการตกลงกันไว้เป็นประการอื่นแล้ว คงเป็นไปตามบทบัญญัติตามมาตรา 378 (1) และ (3)

ก. การเรียกดอกเบี้ยในเงินมัดจำ

เมื่อต้องส่งคืนมัดจำที่เป็นเงินนั้น หากผู้รับมัดจำเป็นผู้ผิดนัดไม่ยอมส่งคืนเงินมัดจำนั้น ผู้วางมัดจำย่อมมีสิทธิเรียกดอกเบี้ยในเงินมัดจำนั้นได้นับ

ตั้งแต่เวลาที่ถือว่าผู้รับมัดจำผิดนัดตามมาตรา 224 (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1131 /2532)

ข. ค่าใช้จ่ายในการดูแลและบำรุงรักษามัดจำ

ในเรื่องมัดจำนั้นมิได้มีบทบัญญัติไว้ว่าผู้ใดจะเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายในการบำรุงรักษาทรัพย์สินอันเป็นมัดจำนั้น และก็ไม่มีบทบัญญัติในเรื่องทั่ว ๆ ไป กล่าวไว้ แต่โดยลักษณะของมัดจำนั้นใกล้เคียงกับจำนำมาก จึงเห็นว่าในเรื่องค่าใช้จ่ายนี้สามารถเทียบเคียงกับเรื่องจำนำได้ ตามมาตรา 762 กล่าวคือ ค่าใช้จ่ายใด ๆ อันควรแก่การบำรุงรักษาทรัพย์สินอันเป็นมัดจำนั้น ผู้วางมัดจำต้องชดใช้ให้แก่ผู้รับมัดจำด้วยเช่นกัน เว้นแต่จะกำหนดกันไว้เป็นอย่างอื่นก็คงบังคับกันได้ตามนั้น

ค. กรณีสิ่งที่ยึดไว้เป็นมัดจำเกิดสูญหาย เสียหาย หรือตกเป็นอันพันวิสัยจะคืนได้

ในเรื่องมัดจำมิได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้โดยเฉพาะ ดังนั้นหากสิ่งที่เป็นมัดจำอยู่ในฐานะประกันการปฏิบัติตามสัญญาอยู่แล้วเกิดสูญหาย เสียหาย ไม่สามารถจะส่งคืนกันได้ก็คงเป็นไปตามบทบัญญัติในเรื่องนี้โดยทั่วไป ตามมาตรา 217-219 แล้วแต่กรณี สดแล้วแต่จะเกิดขึ้นเพราะความผิดของฝ่ายใด หรือฝ่ายใดจะต้องรับผิดชอบ

5.3.4 การหักมัดจำชำระหนี้บางส่วน

เมื่อมีการชำระหนี้ตามสัญญาให้ถูกต้องครบถ้วนแล้ว ก็สามารถจะเลือกให้หักเงินมัดจำเป็นการชำระหนี้บางส่วนได้ ตามมาตรา 378 (1) และจากถ้อยคำของกฎหมายใช้ถ้อยคำว่า "จัดเอาเป็นการใช้เงินบางส่วนในเมื่อชำระหนี้" ดังนั้น จึงเห็นได้ว่าจะต้องเป็นกรณีที่วางมัดจำไว้เป็นเงินเท่านั้น จึงจะสามารถหักเป็นการใช้เงินบางส่วนในเมื่อชำระหนี้ได้

5.4 ปัญหากฎหมายที่สำคัญเกี่ยวกับมัดจำ

5.4.1 "สิ่งใด" ที่ได้ให้ไว้เป็นมัดจำเมื่อเข้าทำสัญญานั้น

จากการศึกษาวิเคราะห์พบว่า สิ่งที่จะมามอบให้แก่กันเป็นมัดจำได้นั้น จะต้องสามารถส่งมอบการครอบครองให้แก่ผู้รับมัดจำได้ในลักษณะเป็นรูปธรรมและในลักษณะเป็นประกัน โดยที่กรรมสิทธิ์หรือสิทธิในสิ่งที่มอบให้แก่กันนั้น ยังไม่โอนไปยังผู้รับมัดจำในทันที จะโอนกันก็ต่อเมื่อผู้วางมัดจำผิดสัญญา และผู้รับมัดจำใช้สิทธิรับสิ่งนั้นแล้ว โดยลักษณะของมัดจำนั้นมิได้มีการให้เป็นประกันกันไว้เฉย ๆ แต่สิ่งที่ให้เป็นมัดจำนั้น โดยในที่สุดแล้วย่อมต้องสามารถบังคับกันได้โดยการริบให้ตกเป็นของผู้รับมัดจำได้ด้วย โดยสามารถดำเนินการได้โดยผลการอันเป็นการบังคับเร่งรัดกันนอกศาลได้เลย มิใช่เพียงแต่สามารถส่งมอบกันได้เท่านั้น และเมื่อมีการริบกันแล้วย่อมทำให้ผู้รับมัดจำได้สิ่งที่มีค่าหรือมีราคาอันเป็นการทดแทนหรือเยียวยาความเสียหายของผู้รับมัดจำได้ด้วย

ดังนั้น จากการศึกษพบว่าสิ่งที่สามารถมามอบกันไว้และบังคับกันได้ตามลักษณะนี้ ต้องเป็นสิ่งหาทรัพย์อันมีรูปร่าง จึงจะสามารถนำมาเป็นมัดจำกันตามความหมายของกฎหมายได้ ทั้งนี้ เพราะสามารถจะหยิบยื่นส่งมอบกันได้ในลักษณะเป็นหลักประกันการปฏิบัติตามสัญญา และเมื่อจะบังคับกันตามกฎหมายก็สามารถที่จะริบกันโดยอาศัยบทบัญญัติในเรื่องมัดจำนี้ได้โดยทันที

5.4.2 สถานะทางกฎหมายของมัดจำ

จากการศึกษาพบว่า มัดจำนั้นมีลักษณะเป็นการประกันด้วยทรัพย์ประเภทหนึ่ง และนอกจากนี้สิทธิให้มัดจำนั้นมิได้เป็นทรัพย์สินหรือบุคคลสิทธิ แต่เป็นสิทธิพิเศษที่กฎหมายบัญญัติไว้ให้มีอำนาจเหนือทรัพย์ อันเป็นสิทธิพิเศษคล้ายทรัพย์สิน

5.4.3 ผลบังคับทางกฎหมายของมัดจำที่มีผลต่อบุคคลภายนอก

จากการศึกษาพบว่า ผู้วางมัดจำโดยหลักแล้วจะต้องเป็นเจ้าของ
ของสิ่งให้นำมามอบไว้เป็นมัดจำ เว้นแต่บุคคลอื่นที่เป็นเจ้าของสิ่งที่เป็นมัดจำ
ยินยอมให้นำสิ่งนั้นมามอบไว้เป็นมัดจำ

กรณีปัญหาเมื่อมีเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา นำเจ้าพนักงานบังคับ
คดีทำการยึดสิ่งที่เป็นมัดจำเพื่อนำออกขายทอดตลาดนำเงินมาชำระหนี้นั้น ผู้รับ
มัดจำจะมีสิทธิประการใดบ้าง จากการศึกษพบว่าผู้รับมัดจำนั้นไม่มีบทกฎหมายให้
อำนาจร้องขอรับชำระหนี้ก่อนเจ้าหนี้รายอื่นเหมือนอย่างเจ้าหนี้จำนำหรือเจ้าหนี้
จำนองตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 289 ได้ อีกทั้งจะใช้
สิทธิในการร้องขอตีทรัพย์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 288
ก็มิได้ เพราะทรัพย์ยังเป็นของลูกหนี้ (ผู้วางมัดจำ) อยู่ในขณะที่ถูกนำยึด แต่
ผู้รับมัดจำมีสิทธิที่จะร้องขอต่อศาลให้มิดำสั่งให้ปล่อยทรัพย์ที่ถูกยึดอันเป็นมัดจำนั้น
และให้เจ้าหนี้ผู้นายึดถอนการยึดได้ ในฐานะที่ผู้รับมัดจำเป็นบุคคลภายนอกผู้มีสิทธิ
อันอาจร้องขอให้บังคับเหนือทรัพย์นั้นได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง
มาตรา 287

5.4.4 ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการลดมัดจำ

ตามหลักกฎหมายในเรื่องมัดจำที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้ ไม่มีบท
บัญญัติให้ศาลเข้ามามีบทบาทในการลดมัดจำได้ คงมีแต่ในเรื่องเบี้ยปรับเท่านั้นที่
กฎหมายบัญญัติให้อำนาจไว้ ดังนั้น เมื่อคู่สัญญาให้เงินหรือสิ่งอื่นไว้เป็นมัดจำกัน
ไว้เท่าใด หากผู้วางมัดจำเป็นฝ่ายผิดสัญญาแล้ว ผู้รับมัดจำก็สามารถที่จะริบสิ่ง
ที่เป็นมัดจำนั้นได้ทั้งหมด โดยไม่ต้องคำนึงถึงความเสียหายที่ตนได้รับแต่ประการใด
จากการศึกษาจึงพบว่า การที่กฎหมายให้อำนาจเช่นนั้นในบางครั้งก่อให้เกิดความ
ไม่เป็นธรรมแก่คู่สัญญาฝ่ายผู้วางมัดจำเป็นอย่างมาก ทั้งนี้ เพราะหากความเสียหาย
ที่ผู้รับมัดจำนั้นมีเพียงเล็กน้อย หรือไม่ได้รับความเสียหายแต่ประการใดเลย
แต่กลับสามารถริบมัดจำเมื่อเทียบกับความเสียหายแล้วมีค่าท่วมกว่าความเสียหาย
มาก จึงดูเป็นไปในทางที่คู่สัญญาอาศัยข้อตกลงในสัญญาเอาर्डเอาเปรียบและค่า

หากำไรกันอันเนื่องมาจากการผิดสัญญา ดังนั้น จึงเห็นว่าควรมีบทกฎหมายมา
ผ่อนคลายหรือสร้างความยืดหยุ่นในเรื่องของการริบมัดจำนี้ โดยเปิดโอกาสให้
ศาลเข้ามามีบทบาทสั่งให้ศาลมัดจำที่จะริบลงโดยคำนึงถึงความเสียหายที่เกิดขึ้น
จริงด้วย

ข้อเสนอแนะ

1. เกี่ยวกับความหมายของคำว่า "สิ่งใด" ที่จะนำมาเป็นมัดจำ

การจะตีความหมายของคำว่า "สิ่งใด" ว่ามีความหมายเพียงใด
นั้น นอกจากจะต้องตีความทั้งจากตัวอักษรและความมุ่งหมายไปพร้อมกันแล้ว จะ
ต้องวิเคราะห์ถึงทางที่จะเป็นผลบังคับกันได้ในเรื่องของมัดจำด้วย กล่าวคือ การ
ที่จะนำสิ่งใดได้บ้างมาส่งมอบกันไว้ในลักษณะของการเป็นประกันอย่างมัดจำ และ
เมื่อถึงคราวต้องมีการริบยอมต้องสามารถเกิดผลบังคับกันได้ตามบทบัญญัติในเรื่อง
มัดจำนี้ด้วย ดังนั้นเมื่อถ้อยคำในเรื่องมัดจำนี้ยังไม่มี ความชัดเจนจึงต้องพิจารณา
ถึงความมุ่งหมายและเจตนารมณ์ของการมีบทบัญญัติในเรื่องมัดจำควบคู่ไปกับจะ
ต้องสามารถมีผลบังคับกันได้ในเรื่องนี้

เมื่อพิจารณาอย่างละเอียดแล้ว ก็จะสามารถทำให้ทราบได้ว่าความ
หมายของคำว่า "สิ่งใด" ตามมาตรา 377 นี้ คงมีความหมายเพียงหมายถึง
สังหาริมทรัพย์เฉพาะที่มีรูปร่างเท่านั้น เพราะจากการศึกษาพบว่าวัตถุไม่มีรูปร่าง
และอสังหาริมทรัพย์นั้น ไม่สามารถจะนำมาหยิบยื่นส่งมอบไว้ในลักษณะของการ
เป็นมัดจำได้ ดังนั้น ผู้เขียนจึงเห็นว่าแม้จะสามารถศึกษาให้ทราบถึงความหมาย
ของคำว่า "สิ่งใด" ได้ แต่ต้องอาศัยการวิเคราะห์และศึกษาหลายขั้นตอน
ขณะที่คู่สัญญาที่จะวางมัดจำกันไม่มีโอกาสที่จะได้ศึกษาหรือวิเคราะห์หลักการตีความ
ดังกล่าวนี้ได้ ผู้เขียนเห็นว่าทางออกเพื่อแก้ไขปัญหาคความสับสน และเนื่องจาก
ความเข้าใจของแต่ละบุคคลย่อมมีโอกาสแตกต่างกันไปได้ ดังนั้น หากปล่อยให้
ต้องมาตีความถ้อยคำกันก่อนนำไปใช้ ก็คงไม่ทันต่อสภาพของการค้าและธุรกิจ
ในปัจจุบันที่ต้องการความคล่องตัวสูง ผู้เขียนจึงเห็นว่าเพื่อแก้ไขปัญหานี้ในเรื่องการ
เคลือบคลุมสงสัย ถ้อยคำตามมาตรา 377 นี้ น่าจะมีการแก้ไขกฎหมายมาตรานี้
ให้มีความชัดเจนลงไปอย่างที่ในเรื่องของมัน มาตรา 1437 ซึ่งเคยเป็นปัญหา

ถกเถียงกันในการตีความ แต่ในปัจจุบันได้แก้ไขให้มีความชัดเจนและไม่มีข้อสงสัยแล้ว โดยผู้เขียนเห็นว่าน่าจะมีการแก้ไขถ้อยคำในมาตรา 377 ให้มีความในทำนองที่ว่า "เมื่อเข้าทำสัญญาถ้าได้ส่งมอบสิ่งหามทรัพย์ที่มีรูปร่างไว้เป็นมัดจำ" ซึ่งจะมีผลก่อให้เกิดความมั่นใจแก่คู่สัญญา ว่าตนสามารถนำสิ่งใดและจะริบสิ่งใดในฐานะเป็นมัดจำกันได้ เพราะหากยอมรับอย่างอื่นนอกเหนือจากนี้แล้ว เมื่อถึงคราวต้องบังคับกันตามกฎหมายในเรื่องของมัดจำก็อาจไม่สามารถบังคับกันได้ ดังนั้น ตามที่ผู้เขียนเสนอแนะไว้นี้ น่าจะเป็นทางแก้ไขปัญหาในส่วนนี้ได้มากที่สุด และจะเกิดผลดีต่อวงการธุรกิจและการค้าต่อไป

2. เกี่ยวกับปัญหาการลดมัดจำ

โดยที่ปัจจุบันนี้บทบัญญัติในเรื่องของมัดจำนั้นแย้งกระด้าง โดยให้มีการริบมัดจำได้ทั้งหมดโดยไม่ต้องคำนึงถึงความเสียหายที่เกิดขึ้นจริง ซึ่งโดยหลักแล้วเจ้าหนี้ควรมีสิทธิได้รับการชดเชยค่าเสียหายเฉพาะเท่าที่เกิดความเสียหายขึ้นเท่านั้น ทั้งนี้ เพราะโดยพื้นฐานของกฎหมายแล้ว เจ้าหนี้ควรมีสิทธิที่จะได้รับการชำระหนี้เท่ามูลแห่งหนี้ที่มีอยู่และต้องผูกพันกัน (มาตรา 194, 215 และ 222) เจ้าหนี้ไม่ควรมีสิทธิที่จะได้รับสิ่งทดแทนความเสียหายเกินไปกว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นจริง ทั้งนี้ เพราะไม่ต้องการให้มีการแสวงหากำไรจากการที่อีกฝ่ายหนึ่งไม่ปฏิบัติตามสัญญาหรือผิดสัญญา หลักพื้นฐานดังกล่าวนี้ก็ควรจะเป็นเจตนารมณ์ของกฎหมายในเรื่องมัดจำด้วย มิใช่จะยึดมั่นถือหลักความศักดิ์สิทธิ์ของการแสดงเจตนาและหลักเสรีภาพในการทำสัญญาแต่เพียงอย่างเดียว โดยไม่คำนึงถึงความเป็นธรรมที่คู่สัญญาจะได้รับ จึงสมควรที่จะพิจารณาหามาตรการมาเยียวยาช่วยเหลือคู่สัญญาฝ่ายที่วางมัดจำมิให้ต้องถูกริบมัดจำทั้งหมด หากผู้รับมัดจำมิได้รับความเสียหายเท่ามัดจำที่รับไว้

เมื่อพิจารณาจากหลักต่าง ๆ เท่าที่มีอยู่ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์นั้น ผู้เขียนมีความเห็นว่าในบางครั้งก็ไม่สามารถนำมาปรับใช้กับเรื่องมัดจำนี้ได้ เพราะในบางครั้งไม่มีข้อบ่งชี้หรือถึงขนาดที่จะเป็นการขัดกับหลักตามมาตรา 113, 114 หรือไม่มีข้อสงสัยให้ต้องตีความแต่อย่างใด ศาลจึงไม่อาจอาศัยหลักต่าง ๆ นี้เข้ามาสร้างความเป็นธรรมแก่ผู้วางมัดจำได้ ผู้เขียนจึงเห็นว่าเพื่อแก้ไขปัญหายุ่งเกี่ยวกับเรื่องการลดมัดจำนี้ สมควรจะมีกฎหมายบัญญัติขึ้น

มาบังคับใช้เป็นการเฉพาะให้ชัดเจนลงไปจะดีกว่า ซึ่งในปัจจุบันในเรื่องการลดมัดจำนี้ ทางรัฐโดยกระทรวงยุติธรรมก็ได้มีเสนอร่างกฎหมายฉบับหนึ่งซึ่งเรียกว่า "ร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ....." (โปรดดูรายละเอียดในภาคผนวก) ซึ่งตามมาตรา 8 ของร่างพระราชบัญญัตินี้ บัญญัติว่า "ในสัญญาที่มีการให้สิ่งใดไว้เป็นมัดจำ หากมีกรณีที่จะต้องรับมัดจำนั้น ไม่ว่าจะรับโดยอาศัยข้อตกลงในสัญญาหรือโดยผลแห่งกฎหมายถ้ามัดจำนั้นสูงเกินส่วน ศาลจะตกลงให้รับได้เพียงเท่าค่าเสียหายที่แท้จริงก็ได้" (ปัจจุบันพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าวนี้ยังไม่มีผลบังคับใช้เป็นกฎหมาย เพราะยังไม่ได้ผ่านการพิจารณาจากสภา เนื่องจากได้มีการถอนร่างฉบับนี้ออกมาเสียก่อน)

จากบทบัญญัติในมาตรา 8 ของร่างพระราชบัญญัตินี้ ผู้เขียนเห็นว่า เป็นการเหมาะสมแล้ว ที่จะให้มีกฎหมายพิเศษมาผ่อนคลายนบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในเรื่องของมัดจำลง ทั้งนี้ เพราะการที่จะแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติในมาตรา 377-378 ให้มีการลดมัดจำลงได้นั้น ย่อมคงต้องมีการริเริ่มมาจากการแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เป็นบรรพ ๆ ไป ซึ่งจะยุ่งยากและต้องใช้เวลาในการพิจารณาปรับปรุงแก้ไขบทบัญญัติในมาตราอื่น ๆ ร่วมไปด้วย

กรณีผลบังคับตามบทบัญญัติในเรื่องนี้ ปัญหาคงไม่เกิดขึ้นถ้ามัดจำนั้นได้มอบให้แก่กันไว้เป็นเงิน เพราะโดยสภาพย่อมเป็นการสะดวกในการลดลงได้ แต่หากมอบสิ่งที่เป็นมัดจำไว้เป็นสิ่งของนั้น ผู้เขียนเห็นว่าในทางปฏิบัตินั้นหากมีการฟ้องเรียกทรัพย์สิน ถ้าคืนไม่ได้ก็ย่อมต้องขอให้ใช้ราคาแทน ซึ่งศาลเองก็พิจารณาได้อยู่แล้วว่าทรัพย์สินที่วางไว้เป็นมัดจำนั้น ได้จำหน่ายจ่ายโอนไปแล้วหรือไม่ ถ้าทรัพย์สินยังอยู่ที่ผู้รับมัดจำก็ย่อมให้คืนได้ ถ้าไม่มีอยู่แล้วก็ให้ใช้ราคาแทนกันได้อยู่แล้ว ทั้งนี้ เพราะศาลจะใช้อำนาจอย่างไร ก็คงต้องดูตามสภาพอยู่แล้วว่าจะบังคับกันประการใด

นอกจากนี้ ผู้เขียนเห็นว่ากรณีที่ศาลจะใช้ดุลยพินิจให้ลดมัดจำลงนี้ จะต้องปรากฏข้อเท็จจริงในทำนองที่สัญญามัดจำนั้นเกิดขึ้นโดยมีมูลเหตุมาจากอำนาจในการเจรจาต่อรองที่ไม่เท่าเทียมกัน โดยคำนึงถึงความสุจริต ความรู้ความเข้าใจ อำนาจต่อรอง ความแตกต่างทางด้านเศรษฐกิจ และโอกาสในการเลือกทำ

สัญญาด้วย ทั้งนี้ เพราะการให้อำนาจศาลดังกล่าวจะต้องคำนึงถึงหลักของความ
 เคารพในหลักเสรีภาพในการเจตนาทำสัญญาของคู่สัญญาด้วย เพื่อให้เป็นการที่รัฐ
 จะเข้าไปแทรกแซงน้อยที่สุด แต่ทั้งนี้ผู้เขียนเห็นว่ากรณีที่มิบบัญญัติดังกล่าวตาม
 มาตรา 8 นี้ จะเป็นการแก้ไขหรือจำกัดหลักพื้นฐานในเรื่องความศักดิ์สิทธิ์ของ
 การแสดงเจตนาในระดับหนึ่ง เพื่อลดภาพของความไม่เป็นธรรมที่เกิดขึ้นในสังคม
 ให้น้อยลง โดยมีใช้จะอาศัยความเป็นธรรมตามตัวบทกฎหมายเสมอไป แต่ต้อง
 เป็นธรรมในความรู้สึกของประชาชนด้วย และหากไม่สามารถจะประกาศใช้ร่าง
 พระราชบัญญัติดังกล่าวนี้ออกมาใช้บังคับเป็นกฎหมายได้ ผู้เขียนก็เห็นสมควรที่จะ
 มิบบัญญัติดังกล่าวเพิ่มเติมไว้ในบทบัญญัติเรื่องมัดจำในประมวลกฎหมายแพ่งและ
 พินัยด้วย ดังนั้น หากมีการแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพินัย ควรคำนึง
 ถึงเรื่องนี้ด้วย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย